

Од бројки кон практика – идентификување и анализа на показателите поврзани со квалитетот на наставниот процес во основното образование во Македонија



БРИФ ЗА ПОЛИТИКИТЕ бр. 19

Образовниот систем треба да го развива критичното мислење и научниот пристап кон разгледување на информациите кај учениците. Истовремено, тој треба да ја поттикнува мотивацијата за постигнување и внатрешната мотивација кај учениците, да развива кај нив интерес за научно пристапување кон појавите и да ја развива нивната самоефикасност, како и свесноста за околината.

Проблем

Тестирањето на ПИСА има цел да ги утврди компетенциите на 15-годишните ученици по природни науки, математика и по јазична писменост; и истовремено да утврди кои фактори влијаат предоминантно на квалитетот на наставата и, според тоа, на компетенциите што ги добиваат учесниците. Македонските ученици беа вклучени во тестирањето во 2000 година и во 2015 година резултатите од двете мерења

Процесот на формално образование има цел да ги подготви учениците за нивниот натамошен живот. Поради тоа, често како најважен индикатор за квалитетот на еден образовен систем се сметаат компетенциите што учениците ги добиваат, или тоа што знаат да го прават на крајот од одредени образовни циклуси. ПИСА тестирањето, покрај проценка на компетенциите на учениците, вклучува и испитување на голем број т.н. некогнитивни фактори, кои се потенцијално поврзани со постигнувањата на учениците. Истражувањето имаше за задача (1) преку регресивна анализа да ги идентификува факторите кои се поврзани со постигнувањата на учениците. Потоа, (2) преку теренско истражување да ги испита ставовите на наставниците и на учениците во поглед на факторите што се утврдени како најзначајно поврзани со постигнувањата на учениците на тестирањето на ПИСА 2015 година; и (3) да понуди препораки до конкретни чинители во образовниот систем за надминување на проблемите забележани со анализата.

укажуваат дека македонските ученици постигнуваат резултати што се под меѓународниот просек. Во 2015 година, од 70 земји во светот, Македонија е рангирана на 67 место во наука и читање и 66 место во математика. Само 1% од учениците имаат одлични постигнувања на најмалку еден предмет, а дури 52.2% имаат лоши постигнувања на сите три предмети. Ова значи дека учениците во Македонија, за време на нивното основно

образование, не се здобиваат со доволно компетенции за да се вклопат во новите економски трендови на т.н. 'економија базирана на знаење'.

Податоците за ниските постигнувања се особено разочарувачки ако се има предвид бројот и обемот на образовни реформи кои се спроведоа во изминатите 15 години, со намера да го подобрат квалитетот на

образование. Општиот впечаток е дека реформите кои се спроведуваат, вообичаено не се базираат на систематски прибрани податоци, честопати не се поврзани меѓусебно, и не се консултирани со голем дел од чинителите во образовниот систем. На пример, и покрај јавно достапните податоци, на национално ниво досега не беше направена длабинска

анализа на резултатите од ПИСА тестирањето и истражување на факторите кои се поврзани со истите.

Методологија

Во истражувањето беа користени *комбинирани истражувачки техники*. Најпрво, за да се добие сеопфатна слика за факторите што се поврзани со постигнувањата на учениците,



се пристапи кон анализа на податоците од земјите што имаат највисоки постигнувања и од земјите што имаат најниски постигнувања на ПИСА 2015 година во доменот научна писменост. Беа изработени три регресивни равенки, една за земјите со најдобри постигнувања (Сингапур, Јапонија, Естонија, Финска и Канада), друга за земјите со најслаби постигнувања (Тунис, Република Македонија, Косово, Алжир и Доминиканска Република), и трета само за податоците од Република Македонија.

Потоа, податоците собрани преку теренско анкетно истражување на 248 наставници од 10 училишта и 12 фокус групи со ученици од деветто одделение беа анализирани преку дескриптивна и корелациона анализа и квалитативна анализа на содржина.

Резултати и препораки

Само еден од четири ученици во Македонија има компетенции што се неопходни за разбирање, спроведување и за проценување научно истражување. Овој податок укажува на тоа дека образовниот систем недоволно ги развива критичното мислење и научниот пристап во разгледување на информациите од страна на учениците. Учениците не ги перцепираат наставните содржини како соодветно поврзани со секојдневниот живот и применливи.

Користењето методи на дискусија, дебата и слични методи што поттикнуваат



развивање критично мислење, води кои подобри постигнувања на учениците. Сепак, резултатите упатуваат и на фактот дека треба да се внимава при употребата на експерименти и на истражувачки методи во наставата бидејќи нивната несоодветна примена може да е негативно поврзана со постигнувањата на учениците. Конкретно, не е доволно учениците да сведочат на спроведување на експериментот, туку треба да разберат зошто се спроведува, да изведат заклучоци од постапката и да бидат во состојба да дискутираат за резултатите.

Во училиштата во Македонија сè уште доминантно се користени традиционалните методи на настава, каде што наставникот е пренесувач на знаењето, а учениците се пасивни приматели. И покрај целите на наставните програми што содржат здобивање компетенции на различни нивоа според Блумовата таксономија, наставниците, најчесто, од учениците очекуваат репродукција на знаење.

> Во текот на наставата треба да се користат методи што стимулираат дискусии, развој на концепти и на идеи, треба да се користат нагледни средства за демонстрирање на функционирањето на природните појави и да постои постојана проверка дали и колку учениците го разбрале материјалот. Наставните методи, исто така, треба да поттикнуваат критично размислување и поврзување на сознанијата со реалниот живот, а методите на оценување да ја проверуваат усвоеноста на компетенциите за критично и креативно размислување.

> Потребно е ревидирање на наставните програми. Тие би требало да водат грижа за обемноста на предвидениот материјал и да содржат и аспекти на приспособување на содржините на ученици со различни образовни потреби.

> *Потребна е анализа на учебниците* од аспект на поврзаноста на содржините со целите поставени во наставните програми. Наставниците имаат потреба и од дополнителни материјали и прирачници кои би можеле да ги употребуваат за да ги постигнат целите на

наставата.

За постигнување на високи резултати, *особено е значајно да се одржува висока внатрешна мотивација за учење*. Сепак, резултатите покажуваат дека мотивацијата на учениците во училиштата во Македонија во најголем степен е инструментална и речиси сите се согласуваат дека учат поради оценките, поради тоа што родителите покажуваат голем интерес за постигнатите оценки, а не за здобиените знаења.

> При развивањето на образовните реформи, треба да се води грижа тие да се насочени кон развивање внатрешна мотивација за учење, т.е. 'учење заради знаење' наспроти 'учење заради оценка'

Наставниците најкритично се изјаснуваат за можноста да влијаат на реформите на наставните програми. Над половина од наставниците

сметаат дека се соодветно обучени за реализација на новите програми.

> Потребно е *поголемо вклучување на училишниот кадар во процесот на креирање образовна политика* и нивно учество во донесувањето одлуки што се однесуваат на иновации во наставата. Нивоата на вклученост можат да се движат од процена на перцепциите и на ставовите во врска со одредена политика преку анкети, преку организирање дискусии / дебати со наставниот кадар, до вклучување во работни групи (на локално и на национално ниво) за донесување одредена политика.

> На *наставниците им се неопходни дополнителни обуки од различни области* (за наставните програми, за засилување на вештините за мотивирање на учениците, за користење современи методи во наставата) со цел подобрување на наставниот процес.



Овој производ е подготвен во рамки на проектот "FISCAL+: Фискалната транспарентност и одговорност ги подобрува политиките во областите на квалитет на живот, образование и здравство" финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.



Finance Think е Институт за економски истражувања и политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да го подобриме влијанието на економските и социјалните трендови и политики врз граѓаните во Македонија и регионот на Западниот Балкан, преку економски истражувања, застапување базирано на докази и водено од податоци, и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Истражувањето на Finance Think им помага на носителите на политиките, застапниците на политиките, креаторите на мислење, економските новинари и јавноста да ги разберат прашањата кои влијаат врз обичните граѓани.

Ул. Фредерик Шопен 1/2, 1000
Скопје
+389 2 6156 168,
www.financethink.mk,
info@financethink.mk

Соработници

